

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.32>

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЩОДО ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЗА УЧАСТЮ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Жукевич І.В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри права та публічного управління
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»,
ORCID: 0000-0001-7332-1014

Жукевич І.В. Судовий контроль щодо виконання рішень за участю військовослужбовців у цивільному судочинстві України.

Статтю присвячено питанню судового контролю щодо виконання рішень за участю військовослужбовців у цивільному судочинстві України. Встановлено, що виконуючи рішення суду, виконавець може накладати арешт на будь-які кошти на рахунках боржника в банківських установах, крім тих, накладення арешту на які заборонено законом. При цьому саме банк, який виконує відповідну постанову виконавця про арешт коштів боржника, повинен визначити статус коштів і рахунка, на якому вони знаходяться, та в разі знаходження на рахунку коштів, накладення арешту на які заборонено, банк зобов'язаний повідомити виконавця про цільове призначення коштів на рахунку та повернути його постанову без виконання, що є підставою для зняття виконавцем арешту із цих коштів. Разом з тим, не може бути накладений арешт на кошти, що складають заробітну плату боржника після фактичного здійснення утримань із неї за виконавчими документами та на усі кошти заробітної плати боржника поза межами дозволених законом розмірів відрахувань із такої заробітної плати, а якщо такий арешт накладений, то він має бути знятий. При цьому на кошти, що знаходяться на рахунках та які не є коштами, що складають заробітну плату, таке обмеження не розповсюджується. держава гарантує та захищає законом право громадянина на своєчасне одержання винагороди за працю. Виплата підприємством працівникам заробітної плати має пріоритет перед погашенням заборгованості іншим кредиторам підприємства. Накладення ж арешту на рахунок боржника, який призначений також і для виплати заробітної плати та інших виплат працівникам боржника, унеможливує своєчасне здійснення таких виплат, що невідворотно призводить до порушення конституційних прав громадян, які працюють на підприємстві відповідача, на оплату праці. Рахунки, які передбачені для виплати заробітної плати та сплати податків, зборів і обов'язкових платежів

до Державного бюджету України, є рахунками із спеціальним режимом, на які виконавчою службою відповідно до вимог законодавства арешт не накладається, а виокремлення таких рахунків належить до повноважень виконавчої служби.

Ключові слова: судовий контроль, виконання рішень, виконавче провадження, цивільний процес, цивільне судочинство, захист прав військовослужбовців.

Zhukevych I.V. Judicial control over the execution of decisions involving military personnel in the civil justice system of Ukraine.

The article is devoted to the issue of judicial control over the execution of decisions involving military personnel in the civil justice system of Ukraine. It has been established that when executing a court decision, the executor can seize any funds in the debtor's bank accounts, except for those whose seizure is prohibited by law. At the same time, it is the bank that executes the corresponding resolution of the executor on the seizure of the debtor's funds that must determine the status of the funds and the account on which they are located, and in the case of funds on the account that are prohibited from being attached, the bank is obliged to notify the executor of the intended purpose funds on the account and return its decision without execution, which is the basis for the executor to remove the seizure from these funds. At the same time, a garnishment cannot be imposed on the funds that make up the debtor's salary after actual deductions from it according to executive documents and on all funds from the debtor's salary beyond the limits of the amounts of deductions from such salary allowed by law, and if such a garnishment is imposed, then it should be removed. At the same time, such restriction does not apply to funds that are in accounts and that are not funds that make up wages. the state guarantees and protects by law the citizen's right to timely remuneration for work. The company's payment of wages to employees has priority

over the repayment of debts to other creditors of the company. The imposition of a seizure on the debtor's account, which is also intended for the payment of wages and other payments to the debtor's employees, makes it impossible to make such payments in a timely manner, which inevitably leads to a violation of the constitutional rights of citizens who work at the defendant's enterprise to pay for work. Accounts that are intended for the payment of wages and the payment of taxes, fees and mandatory payments to the State Budget of Ukraine are accounts with a special regime, on which the executive service, in accordance with the requirements of the law, does not impose a seizure, and the separation of such accounts belongs to the powers of the executive service .

Key words: judicial control, execution of decisions, executive proceedings, civil proceedings, civil proceedings, protection of the rights of military personnel.

Постановка проблеми. В умовах воєнного часу неабиякої актуальності набуває питання захисту прав військовослужбовців. Одним із способів є судовий контроль щодо виконання рішень за участю військовослужбовців у цивільному судочинстві України. Адже у зв'язку з обороною нашої країни ця категорія осіб має специфічний статус, який не рідко ігнорується державними та приватними виконавцями.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить про те, що судовий контроль щодо виконання рішень за участю військовослужбовців у цивільному судочинстві України дотепер не був предметом спеціальних наукових досліджень. Наявні доробки українських науковців здебільшого розглядають судовий контроль за виконанням рішень в цивільному судочинстві України в загальному.

Мета статті – розглянути питання судового контролю за виконанням рішень за участю військовослужбовців у цивільному судочинстві України.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до пункту 1 частини 1 статті 34 Закону України «Про виконавче провадження» (далі-Закон № 1404-VIII) виконавець зупиняє вчинення виконавчих дій у разі проходження боржником строкової військової служби, військової служби за призовом осіб офіцерського складу, військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, або якщо боржник проходить військову службу та виконує бойові завдання військової служби у бойовій обстановці чи в районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної

безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, якщо згідно з умовами служби проведення виконавчих дій неможливе чи на прохання стягувача, який проходить таку військову службу [1].

Утім, як свідчить відповідна судова практика [2], важливим аспектом у даному контексті є надання доказів неможливості проведення виконавчих дій у виконавчому провадженні з примусового виконання виконавчого листа про стягнення аліментів згідно з умовами служби. Так, у червні 2023 року військовослужбовець, звернувся до суду зазначивши, що на виконанні перебуває виконавче провадження з примусового виконання виконавчого листа про стягнення з нього на користь аліментів на утримання синів в розмірі частини з усіх видів заробітку (доходу), але не менше 50% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку щомісячно, починаючи з 27.11.2017 і до повноліття дітей. Постановою державного виконавця накладено арешт на грошові кошти, які містяться на його рахунку, призначеному для перерахунку грошового забезпечення згідно з наказом Міністерства оборони України № 260 «Про затвердження порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям ЗСУ та деяким іншим особам», оскільки з 03.01.2023 перебуває на військовій службі. Тому військовий звернувся до відділу ДВС із заявою про зупинення виконавчого провадження до закінчення його перебування на військовій службі та про зняття арешту з рахунку, на який зраховується грошове забезпечення військовослужбовця. Проте у задоволенні заяви було відмовлено, що мало наслідком звернення до суду. Зокрема, скаржник просив визнати неправомірними дії головного державного виконавця в частині накладення арешту на грошові кошти на рахунку, призначеному для виплати грошового забезпечення військовослужбовця, та в частині не зупинення виконавчого провадження; скасувати постанову державного виконавця про арешт коштів боржника та зобов'язати його зняти арешт з грошових коштів, що містяться на рахунках. Ухвалою Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 27 липня 2023 року у задоволенні скарги відмовлено. Однак апеляційним судом було постановлено: по-перше, ухвалу Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 27 липня 2023 року у частині відмови у задоволенні скарги про визнання неправомірними дій державного виконавця про накладення арешту на грошові кошти на рахунку, призначеному для виплати грошового забезпечення військовослужбовця, та зобов'язання зняти арешт з коштів боржника, що міс-

тяться на рахунку, призначеному для виплати грошового забезпечення військовослужбовця, скасувати та ухвалити в цій частині нове судове рішення; по-друге, визнати неправомірними дії головного державного виконавця про накладення арешту на грошові кошти на рахунку, призначеному для виплати грошового забезпечення військовослужбовця; по-третє, зобов'язати головного державного виконавця зняти арешт. Доводи ж апеляційної скарги про наявність правових підстав для задоволення скарги в частині вимог, що стосуються визнання неправомірними дій державного виконавця щодо незупинення виконавчого провадження [2].

Принагідно зауважимо, що стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника звертається у разі відсутності в боржника коштів/електронних грошей, що знаходяться на рахунках у банках чи інших фінансових установах, небанківських надавачах платіжних послуг, електронних гаманцях в емітентах електронних грошей, відсутності чи недостатності майна боржника для покриття в повному обсязі належних до стягнення сум, а також у разі виконання рішень про стягнення періодичних платежів [1].

Порядок звернення стягнення на заробітну плату визначається Законом №1404-VIII [1] та розділом «Звернення стягнення на заробітну плату та інші види доходів боржника» Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5 (далі - Інструкція) [3], у відповідності до яких про звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника виконавець виносить постанову, яка надсилається для виконання підприємству, установі, організації, фізичній особі, фізичній особі - підприємцю, які виплачують боржнику відповідно заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи.

Відповідно до положень пунктів 4, 8 та 9 розділу X Інструкції [3] контроль за правильним і своєчасним відрахуванням із заробітної плати та інших доходів боржника здійснюється виконавцем за власною ініціативою, а за кожною постановою про стягнення підприємствами, установами, організаціями, фізичними особами, фізичними особами - підприємцями, з якими боржник перебуває у трудових відносинах, щомісяця та після закінчення строку відповідних виплат або у разі звільнення працівника подається окремий звіт про здійснені відрахування та виплати за встановленою формою встановленою у додатку 9 до Інструкції. Звіт про здійснені відрахування та виплати долучається до матеріалів виконавчого провадження. Зазначений додаток 9 передбачає період звіту, розмір нарахованої заробіт-

ної плати, розмір утриманих податків та інших обов'язкових платежів, відсоток стягнення та утриману суму на погашення боргу за виконавчим провадженням.

Отже, законодавство покладає обов'язок з контролю за виконанням стягнення з доходів боржника як на підприємство, установу, організацію, фізичну особу-підприємця, що здійснюють боржнику певні виплати, та зобов'язано направляти виконавцю щомісячні звіти про відрахування з таких доходів, так і на виконавця, який здійснює контроль шляхом отримання таких звітів та їх перевірки з точки зору правильності нарахувань та розміру стягнення. Саме такий звіт надає виконавцю можливість контролю за сумами заробітної плати, які нараховані боржнику за місцем отримання доходів та сумами стягнення, які здійснюються з цього доходу.

Згідно з частинами 1, 2, 3 статті 70 Закону № 1404-VIII [1] розмір відрахувань із заробітної плати, пенсії, стипендії та інших доходів боржника вираховується із суми, що залишається після утримання податків, зборів та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Із заробітної плати боржника може бути утримано за виконавчими документами до погашення у повному обсязі заборгованості у разі стягнення аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю особи, у зв'язку із втратою годувальника, майнової та/або моральної шкоди, завданої кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням, - 50 відсотків; за іншими видами стягнень, якщо інше не передбачено законом, - 20 відсотків. Загальний розмір усіх відрахувань під час кожної виплати заробітної плати та інших доходів боржника не може перевищувати 50 відсотків заробітної плати, що має бути виплачена працівнику, у тому числі у разі відрахування за кількома виконавчими документами. Це обмеження не поширюється на відрахування із заробітної плати у разі відбування боржником покарання у виді виправних робіт і стягнення аліментів на неповнолітніх дітей. У таких випадках розмір відрахувань із заробітної плати не може перевищувати 70 відсотків.

З наведених норм права вбачається, що виконавець має повноваження звернути стягнення на заробітну плату боржника лише за відсутності іншого майна, на яке можливо звернення стягнення та для виконання рішення про стягнення періодичних платежів, однак у розмірі не більше 20 відсотків за наявності одного виконавчого документа, 50 відсотків заробітної плати за наявності декількох виконавчих документів (зведене виконавче провадження) та 70% у разі стягнення аліментів на неповнолітніх дітей.

Виконуючи рішення суду, виконавець може накладати арешт на будь-які кошти на рахунках боржника в банківських установах, крім тих, накладення арешту на які заборонено законом. При цьому саме банк, який виконує відповідну постанову виконавця про арешт коштів боржника, відповідно до частини третьої статті 52 Закону України «Про виконавче провадження» повинен визначити статус коштів і рахунка, на якому вони знаходяться, та в разі знаходження на рахунку коштів, накладення арешту на які заборонено, банк зобов'язаний повідомити виконавця про цільове призначення коштів на рахунку та повернути його постанову без виконання, що є підставою для зняття виконавцем арешту із цих коштів згідно із частиною четвертою статті 59 Закону України «Про виконавче провадження» [3].

У свою чергу, не може бути накладений арешт на кошти, що складають заробітну плату боржника після фактичного здійснення утримань із неї за виконавчими документами та на усі кошти заробітної плати боржника поза межами дозволених законом розмірів відрахувань із такої заробітної плати, а якщо такий арешт накладений, то він має бути знятий. При цьому на кошти, що знаходяться на рахунках та які не є коштами, що складають заробітну плату, таке обмеження не розповсюджується.

Приписами частини першої статті 2, частини другої статті 10 Конвенції про захист заробітної плати від 01.07.1949 № 95, ратифікованої Україною 04.08.1961 [4], визначено, що дана Конвенція застосовується до всіх осіб, яким виплачується або повинна виплачуватися заробітна плата. Заробітна плата повинна охоронятися від арештів і передачі в такій мірі, в якій це вважається потрібним для утримання працівника і його сім'ї. Заробітна плата в розумінні поняття «власності» є майном, на захист якого в тому числі стає стаття 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Принципи, закріплені в статтях 3 та 43 Конституції України [5], також знаходять своє вираження в положеннях статей 97 Кодексу законів про працю [6].

Відповідно до частин третьої, четвертої статті 59 Закону України «Про виконавче провадження» у разі виявлення порушення порядку накладення арешту, встановленого цим Законом, арешт з майна боржника знімається згідно з постановою начальника відповідного відділу державної виконавчої служби, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець. Підставою для зняття виконавцем арешту з усього майна (коштів) боржника або його частини є отримання виконавцем документального підтвердження, що рахунок боржника має спеціальний режим використання та/або звернення стягнення на такі кошти заборонено законом.

Зазначені норми в сукупності свідчать про те, що держава гарантує та захищає законом право громадянина на своєчасне одержання винагороди за працю. Отже, виплата підприємством працівникам заробітної плати має пріоритет перед погашенням заборгованості іншим кредиторам підприємства. Накладення ж арешту на рахунок боржника, який призначений також і для виплати заробітної плати та інших виплат працівникам боржника, унеможливорює своєчасне здійснення таких виплат, що невідворотно призводить до порушення конституційних прав громадян, які працюють на підприємстві відповідача, на оплату праці. Тобто, рахунки, які передбачені для виплати заробітної плати та сплати податків, зборів і обов'язкових платежів до Державного бюджету України, є рахунками із спеціальним режимом, на які виконавчою службою відповідно до вимог законодавства арешт не накладається, а виокремлення таких рахунків належить до повноважень виконавчої служби.

Аналогічна правова позиція викладена у постанові Верховного Суду від 27.06.2019 у справі № 916/73/19 [7] та в постанові Верховного Суду від 10.10.2019 у справі 916/1572/19 [8].

Висновки. В умовах воєнного стану важливу роль в аспекті захисту прав військовослужбовців відіграє судовий контроль за виконанням рішень у цивільному судочинстві України. Адже виконавці не завжди правильно тлумачать та застосовують норми законодавства, які стосуються виконавчого провадження з виконання судових рішень у цивільних справах щодо військовослужбовців, що має наслідком порушення їх прав.

Насамкінець, слід зазначити, що питання судового контролю за виконанням рішень за участю військовослужбовців у цивільному судочинстві України потребує подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про виконавче провадження: : Закон України від 02.06.2016 року №1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.
2. Категорія справи № 677/875/23: Цивільні справи (з 01.01.2019); Справи позовного провадження; Інші справи позовного провадження. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113989146>.
3. Інструкція з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12>.
4. Конвенції про захист заробітної плати від 01.07.1949 № 95, ратифікованої Україною 04.08.1961 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_146#Text.

5. Конституція України : закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
6. Кодекс законів про працю України : закон УРСР від 10.12.1971 р. № 322-УІІІ. Відомості Верховної Ради України. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
7. Постанова Верховного Суду від 27.06.2019 у справі № 916/73/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/82672393>.
8. Постанова Верховного Суду від 10.10.2019 у справі 916/1572/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/84847733>.